

Choroby súčasnej rodiny

Max Kašparů

Prof. PaedDr. ThDr. MUDr. et MUDr. Jaroslav Maxmilián (Max) Kašparů, PhD. (nar. 1950) je český psychiatr, pedagóg, gréckokatolícky kňaz a esperantista.

Text je rozšírením príspevku, ktorý prof. Kašparů predniesol na konferencii Inštitútu pre výskum práce a rodiny (IVPR), pripravenej v rámci Národného projektu Rodinné poradne a konanej na pôde Ekonomickej univerzity v Bratislave dňa 13. septembra 2023.

Najprv si vás dovoľím pozvať k rybníku, kde pomaly umierajú ryby. Rybári pozvú odborníka a ten odporučí nasypať do vody liečivú zmes. Ryby umierajú ďalej. Pozvú si iného ichtyológa a ten odporučí nasypať niečo iné. Ale ryby umierajú ďalej.

Nakoniec príde obyčajný sedliak a poradí vybagrovať bahno a napustiť čistú vodu.

Naša spoločnosť sa dostala do podobnej situácie. Problémy sa riešia prostredníctvom floskúl: „Budeme ich intenzívne a systematicky monitorovať a v strednodobom časovom horizonte prijmemo účinné opatrenia.“

Je treba si vziať poučenie od toho muža, ktorý sa riadil sedliackym rozumom - a z plynových lúčok.

Plynová lampa

Anglický spisovateľ Gilbert Keith Chesterton napísal v jednej svojej poviedke o mestskom zastupiteľstve, ktoré sa rozhodlo zbúrať na námestí stojacu lampu plynového osvetlenia. Jeden z členov mestskej rady bol majiteľom zberných surovín a potreboval z tej lampy železo, druhý bol členom elektrárenskej spoločnosti a chcel zaviesť osvetlenie na elektrický prúd, tretí bol alkoholik a potreboval medené trúbky na pálenie slivovice... Starosta váhal. Zavolať si na schôdzu starého sedliaka a chcel počuť jeho názor. Ten nehovoril ani o železe, ani o medi či elektrike, ale o zmysle svetla. Mestská rada bola jeho vystúpením veľmi pobúrená. Jeho argumenty odmietla a neskoro večer dala lampu zbúrať. Následná tma vyvolala chaos, zmätok, dezorientáciu a násilie v celej obci.

Osobne sa domnievam, že za niekoľko posledných desaťročí búrame a zhasiname na európskom kontinente jednu svetelnú lampu za druhou.

Zhasiname lampy zdravého rozumu

V krajine, kde má každý druhý občan maturitu a každý tretí nejaký ten vysokoškolský titul (nehovorím vysokoškolské vzdelanie), sa verí otvorene na mayský koniec sveta, prechod našej planéty cez galaktické pásmo bez energie, liečebnú silu kdejakého kameňa. Pomocou „channelingu“ sa vraj môžeme spojiť so svetelnými bytosťami, kozmickými sprievodcami, archetypálnym božstvom, môžeme preniknúť do absolútnej reality a prapodstaty vlastného vedomia. Nožičky vo vzťahu iracionality a logického uvažovania sa začínajú doširoka roztvárať a „para“ či „pseudo“ dostávajú v ľudských hlavách zelenú.

Zhasiname lampy zdravej tradície

Chválim sa tým, za čo by sme sa mali hanbiť, a hanbíme sa pomaly za to, čím by sme sa mali chváliť. Morálne škandály sú lesklými ozdobami našich politických, hudobných a športových celebrit, ktorým z tváre nemizne cynická grimasa ani vo chvíli, keď sú usvedčení z takzvaných neprávostí. Takzvaných, pretože čo je a nie je

nepravosť, už dnes nikto nevie. Nezadateľné ľudské práva a nezcudziteľné, zdivočené a z reťaze odviazané občianske „slobody“ ich zakazujú rozlišovať. Žijeme v krajine, kde nič nie je hanba.

Zhasíname lampy zdravej viery

V krajine, ktorá je hodnotená ako jedna z najviac ateistických (Česká republika), sa na jednej strane síce vyprázdňujú kresťanské chrámy, ale ako huby po daždi rastú svätyne kartárok, vedom, vykladačov snov, horoskopov a prevetľovačov sa do minulých životov. Samozvaní šamani, učitelia tantry a tachyoní poradcovia nahradili kňazov, psychológov a lekárov... Na to ale nie je treba ateizmus, ale veľa silnej nekresťanskej viery!

Zhasíname lampy zdravých medziľudských vzťahov

Na jednej strane sa rozpadajú existujúce rodiny, na strane druhej sa nové skoro netvorí. Pravdu mal nemecký filozof Martin Heidegger, ktorý povedal, že moderná technika prekonala všetky vzdialenosti, ale nevytvorila žiadnu blízkosť. Každé Vianoce sú toho dôkazom. Rok čo rok stúpa počet reštauračných zariadení otvorených na Štedrý večer. Vianoce už nie sú sviatkom rodiny, ktorá sedí pri spoločnom stole. Jedna mladá klientka mi povedala, že bola na Štedrý večer v krčme, pretože matka žije s protivným partnerom a otec žije s hysterickou priateľkou. V krčme, medzi sfetovanými toxikomanmi, jej bolo v ten večer najlepšie.

Možno by sme sa v ekonomických ukazovateľoch obišli bez štatisticky vyššieho percenta železa či medi na hlavu, ale bez svetla v nej – teda v hlave – to asi nepôjde.

A v tme týchto zhasnutých lúčok žijú európske rodiny.

Ak bude mladý muž, ktorý nemá právnické vzdelanie, pátrať po definícii a funkcii rodiny, „vygoogluje“ si nasledujúce: Rodina je malá skupina osôb, ktoré sú navzájom spojené manželskými, príbuzenskými alebo inými vzťahmi, a obzvlášť spoločným spôsobom života.

To je však definícia veľmi široká, možno aj vágna, a pri troške fantázie si je možné pod pojmom rodina predstaviť hocičo.

Aké sú funkcie rodiny:

Rodina má okrem iného predovšetkým funkciu **reprodukčnú, ekonomickú, socializačnú, emocionálnu, výchovnú a vzdelávaciu.**

Ak k nim ten mladý muž pripočíta ešte rôzne mikrofunkcie a nanofunkcie rodiny, dôjde možno k záveru, že je najlepšie sa nežeňiť.

Súčasná rodina je vážne chorá a netrpí len jednou chorobou, ale môžeme hovoriť o takzvanej polymorbidite. Teda o mnohopočetnej chorobnosti.

Dovolím si na tomto mieste predložiť názvy a prejavy piatich chorôb, ktorými trpí súčasná rodina.

- Atrofia spojivového tkaniva
- Syndróm hodnotového relativizmu
- Syndróm zámeny prostriedku za cieľ
- Choroba hodnotovej reverzie
- Choroba podmienenej lásky

A teraz jednotlivo.

1. Atrofia, čiže úbytok spojivového tkaniva

Ak by kostra človeka bola zostavená len z kvalitných kostí a dobrých kĺbov bez spojivového tkaniva, bez väzov, rozsykala by sa rovnako ako dom postavený síce z kvalitných tehiel a kvalitných kameňov, ale bez spojiva, ktorému sa hovorí malta.

Ak sa mám v tomto zmysle pozrieť na súčasnú rodinu, je síce postavená na premyslených zákonoch (od toho máme právnikov), na ekonomických zásadách (od toho máme ekonómov), psychologických poradniach (od toho máme poradne), ale tie jednotlivé stavebné diely nie sú spojené kvalitnou, eventuálne žiadnou maltou. Oným spojivom, ktoré udržuje jednotu srdc.

V prvom rade nám v rodinách chýba spoločenstvo stola. Keď sa pýtam snúbencov počas ich katechetickej prípravy, ktorá časť nábytku je najdôležitejšia, odpovedajú väčšinou, že je to posteľ. Nie, je to stôl. Rodina bohužiaľ spoločne neraňajkuje, neobeduje a väčšinou ani nevečeria. V nedeľu, keď je najväčšia príležitosť pre spoločné stretnutie sa pri stole, začne chýbať kvalitná komunikácia. To je ďalší rodinný problém. Chýba spoločenstvo stola, chýba spolupatričnosť, chýba vzájomná a kvalitná slovná komunikácia, chýbajú zmysluplné témy. Chýbajú dotyky lásky. A toto všetko je súčasťou tej malty.

2. Syndróm hodnotového relativizmu

Žijeme v dobe, v ktorej nič nie je považované za pevné, stále a definitívne. A to, čo ešte zostáva, sa pozvoľne spochybňuje. Vytráca sa prirodzený poriadok vecí.

Súčasný smerovanie spoločnosti sa mi ako psychiatrovi javí do určitej miery ako schizofrenické. A okrem iného na to doplácajú práve rodiny. Uvediem tri príklady.

Na jednej strane sme fascinovaní relativizmom, ktorý všetko spochybňuje, v ktorého optike nič nie je isté, zásadné, úplne správne, pravdivé, mravné, etické a nemenné. Ale na druhej strane vynakladáme nemalé prostriedky na rôzne typy výchovných

zariadení, nápravných ústavov a väzníc. Ale práve delikventi a zločinci sú tí, ktorí úplne pochopili, že u nás nie je nič zásadného, nemenného, morálneho a správneho. Oni to pochopili – a my ich za to trestáme.

Ďalším Molochom, ktorý požiera rodiny, je konzumerizmus. Mladí ľudia konzumujú predovšetkým zábavu. Ak národ vymrie, bude to tým, že sa uzabával k smrti. Na jednej strane sú minimálne až žiadne tresty pre dealerov drog a na druhej strane sa investujú horentné čiastky na liečbu toxikomanov.

Na jednej strane existuje paragraf týkajúci sa ohrozovania mravnej výchovy mládeže, ale na druhej strane obsah pojmu mravnosť je úplne relatívny, a čo je a čo nie je morálne, si určuje každý občan sám.

Na jednej strane môže mať dospelý muž bez problémov pohlavný styk s pätnásťročným dievčaťom; problém mu nastane, ak si ju vyfotografuje nahý. Bude stíhaný za držanie detskej pornografie.

Ak chcel murár postaviť rovný múr, potreboval na to olovnicu. Závažie na šnúre, ktoré ukazovalo zvislú rovinu. Riadil sa pri stavbe múru prírodným zákonom. Ak si z olovnice urobil kyvadlo, olovnicu rozkmital, nepostavil buď nič, alebo mu krivý múr spadol. Podľa rovnakých kyvadiel je postavené množstvo súčasných rodín.

Ak sa pre postavenie múru používa *prírodný* zákon, musí sa na postavenie pevnej rodiny používať *prírodný* zákon. Rozlišujeme medzi slovami prírodný a prirodzený.

Bohužiaľ i prirodzené zákony si vzali pod svoj patronát naši právnici. Registrované partnerstvo homosexuálov už máme v ČR právne ošetrené. Nepotrebujem ale bujnú fantáziu na to, aby som si predstavil, že žena trpiaca pygmalionizmom, ktorá sa eroticky zamilovala do sochy svätého Václava, sa bude dožadovať sobáša s touto sochou. Zdatní právnici – v rámci nezadateľných ľudských práv a nezcudziteľných občianskych slobôd – nájdu nepochybne paragrafovú cestu, ako také sobáše uzákoniť. Otázkou zostáva, čo s tým koňom (na ktorom sv. Václav sedí). Kto to bude kritizovať, nie je tolerantný, liberálny a korektný, a nemá čo pohľadávať v zjednotenej Európe.

3. Syndróm zámény prostriedku za cieľ

Cieľom muža v rodine už nebýva jeho žena a cieľom ženy jej muž. Cieľom sa stali prostriedky. Voľný čas, peniaze, sex, najlacnejší bytový azyl. Od zásady „milujme človeka a používajme veci“ došlo k zámene. Milujeme veci a používame človeka. A z prostriedkov sa stáva cieľ. Chválime sa tým, za čo by sme sa mali hanbiť, a hanbíme sa pomaly za to, čím by sme sa mali chváliť.

Toto hodnotové zemetrasenie ale vedie ku strate zmyslu rodiny.

Pomaly sa dostávame medzi starozákonných staviteľov Babylonskej veže. Hrdí na svoju prácu a s túžbou pokoriť nebo, stavali Babylončania rýchlo a na vtedajšie možnosti i technické prostriedky tiež do veľkej výšky. Chceli sa so svojou vežou prebúrať až do nebies.

V jednom okamihu si na samotnom vrchole prestali stavitelia rozumieť. Všetci síce hovorili, vzájomne sa počuli, ale nikto nikomu nerozumel. Došlo k zmäteniu jazykov.

Tato správa má nie len svoje duchovné ponaučenie, ale aj psychologickú stránku, ktorú vidíme jasne i dnes. U jednotlivcov, rodín i celých národov.

Techniku máme vysokú v oblastiach mikro i makro, od počítačov až po kozmické lode, ale nejako si prestávame rozumieť. V zmätku sú hodnoty, názory i postoje. V chaose je význam slov, symbolov i vzájomná komunikácia.

Nemám nič proti kvalitnej a vyspelej technike, rád ju používam a slúži mi pre radosť. Musí však byť spojená s pokorou. Ak vedie k pýche, vedie k zmätku a nepochopeniu.

V takom prípade by som odporúčal nestavať pyšno sa vypínajúce veže, ale namiesto nich si budovať malé rodinné domy, v ktorých by sme si všetci rozumeli.

Budujú sa výškové domy, ale nebudujú sa domovy; kupujú sa veľké knižnice, ale nehľadá sa múdrosť uložená v knihách; kupujú sa čo najširšie posteľe, ale nehľadá sa čisté svedomie pre dobrý spánok.

Na jednej strane sa rozpadajú existujúce rodiny, na druhej strane sa nové skoro už netvoria. Okrem toho mnoho našich rodín žije veľmi bohato navonok, a nesmierne chudobne vo vnútri. Možno by stálo za to ten nepomer vyrovnáť.

4. Syndróm podmienenej lásky

Do rodinných vzťahov vstúpil zmenný obchod. Niečo za niečo. Tieto postoje sú v rozpore s láskou Božou. Rozdiel je v dvoch písmenách. Boh nás má rád **Už**, ľudia nás majú radi **Až**.

Až splníš, až dokážeš, až urobíš to a to... potom si zaslúžiš moju lásku. Mám z ordinácie množstvo skúseností s touto rodinnou pohromou, ktorú praktikujú nie len dospelí voči sebe, ale tiež voči deťom – a naopak.

5. Syndróm hodnotovej reverzie

Dnes sa:

pýcha zmenila na zdravé sebavedomie;
lakomstvo na zákon ekonomiky;

nestriednosť na vyššiu životnú úroveň;
závisť na boj o spravodlivosť;
hnev na zdravú reakciu voči hlúposti druhých;
hulvátstvo na slobodu prejavu;
okrádanie na slobodný trh;
zanedbaná výchova detí sa zmenila na tvorbu vlastného názoru;
materstvo bez manželstva na modernú formu existencie;
likvidácia pozitívnych hodnôt na zbavenie sa predsudkov;
neúcta k tradícii na víťazstvo zdravého rozumu;
lenivosť sa zmenila na sociálnu dávku alebo prokrastináciu;
slušnosť je prežitok doby, ako mi povedal jeden mladý inžinier ekonómie, pretože za tú si ešte nikto nič nekúpil.

Ale napriek tomu...

... je potešiteľné, že v mnohých anketách rodina stále figuruje ako jedna z najvyšších hodnôt, s ktorou sa spája predstava šťastia, istoty, pocitu bezpečia a prijatia. Rodina je stále miestom efektívneho, často najefektívnejšieho riešenia tých najťažších sociálnych problémov.

Fungujúca rodina „neprodukuje“ bezdomovcov, siroty žijúcich rodičov, prostitútky, nešíri sa v nej AIDS. Dobrá rodina vychováva človeka k tomu, aby využíval svoj talent, aby sa vzdelával. Tým dáva lepšie predpoklady tiež pre zamestnanosť.

V súčasnosti mnoho odborníkov i laikov pochybuje o možnosti ďalšieho zachovania sa „tradičnej“ rodiny, ale skúsenosti ukazujú, že keď pominieme hmotnú stránku existencie, stáva sa v rodine prvoradou starostlivosť o deti a ich výchova v tradičnom slova zmysle.

Dieťa potrebuje poznať vzorce správania sa, aké sa mimo úplnej rodiny, pokiaľ možno i s širším okruhom príbuzných, nikdy neskôr „doučiť“ nemôže.

Bohužiaľ, čím ďalej, tým častejšie sa to nenaučí už ani v nej.

Foto na obálke: Jackson Simmer, unsplash.com

BULLETIN IVPR

ročník 4 (2023)

Vydáva Inštitút pre výskum práce a rodiny,
Špitálska 25, 27, 812 41 Bratislava
IČO 308 47 451
ivpr@ivpr.gov.sk, www.ivpr.gov.sk
Vychádza 12 x ročne. NEPREDAJNÉ.
ISSN 2729-9767
EV 6041/22

Ďalšie informácie o IVPR získate na webových stránkach

www.ivpr.gov.sk